

СТАНОВИЩЕ

за дисертационен труд за присъждане
на образователна и научна степен „доктор”, научна област: 8. Изкуства,
професионално направление: 8.1 Теория на изкуствата,

на тема: **„РИМСКИТЕ ПАПИ В СТЕНОПИСНИТЕ ПРОГРАМИ НА
ЦЪРКВИТЕ ПО БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ (XV–XVIII ВЕК)”**

на Тереза Бачева, докторант в сектор „Изобразителни изкуства”,
Институт за изследване на изкуствата, Българска академия на науките,
с научен ръководител проф. д.н. Емануел Мутафов

от проф. д-р Миглена Прашкова, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”

1. Данни за дисертационния труд и докторантурата

Темата на представения на вниманието на научното жури дисертационен труд е много интересна и безспорно дисертабилна, предвид липсата на комплексно аналитично изследване, засягащо включването на изображения на римските папи в иконографските програми на стенописите в църквите от Късното средновековие на територията на България. Целите и задачите са ясно формулирани. Изследването има логична структура, в която читателят лесно може да се ориентира в поставената проблематика.

Дисертационният труд съдържа Увод, пет глави, Заключение, Библиография, Каталог, Илюстрации към текста и Приложения. Основният текст е в обем от 235 страници, от които 32 стр. библиография – извори и използвана литература на кирилица, латиница и гръцки език, която включва 576 заглавия. Неразделна част от дисертационния труд са Каталог с описи в размер на 87 стр. и Илюстрации към текста и приложения от 32

стр., в които са включени общо 106 фотографии и 2 таблици. Логичната структура, изложението с изчерпателните многоаспектни анализи, коректното цитиране на източниците, събраният визуален материал със съответните описи и анотации към изображенията, както и изводите показват, че изследването е извършено въз основа на многото пространно проучена литература, но и на сериозна работа на терен. Представените в Заключението обобщения на резултатите свидетелстват за това, че поставените задачи и цели на дисертационния труд са изпълнени.

Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертационния труд. Дисертантът има пет публикации по темата на дисертацията, четири от които са отпечатани и една е под печат. Всяка от тях е посветена на основни части от проведеното изследване и засяга непроучвана аналитично до този момент тема.

2. Научни приноси

Извършеното изследване е интердисциплинарно, разглежда разпространението на изображенията на римските папи в българските паметници през XV–XVIII в., традициите в тяхното изобразяване и особеностите в иконографията им, които са свързани с историческия и църковно-политическия контекст на епохата. Научните приноси са резултат от проведеното систематично проучване и могат да бъдат представени в няколко категории.

Първо. **Подробно е представена основната група на тримата римски папи – св. Климент, св. Силвестър и св. Лъв, на които са посветени съответно Втора, Трета и Четвърта глави. Изследването е допълнено и от няколко образа, разгледани в отделната Пета глава, които са по-малко известни и присъстват в някои български църкви от XVI и XVII в. Една част от изображенията на римски папи са идентифицирани за**

първи път от дисертанта. Анализът на образите им и развитието на тяхната иконография са поставени на широка основа, като са потърсени текстове, образци, богословски и исторически аргументи. Стенописните паметници на територията на България от посочения период, в които присъстват тези изображения, са разгледани в контекста на историята на Църквата и са съпоставени с образци на църковното изкуство от Балканите.

Всъщност, поставената хронологична и териториална рамка на изследването в известна степен е надхвърлена, тъй като засяга предходни периоди, свързани с установяването на почитта към римските папи и появата на първите им изображения през I–IX в., което е направено още във въведителната Първа глава. Коментирани са и образци от времето на Средновековието – Комниновата и Палеологовата епоха, включително и от български паметници.

Второ. **Образите на римските папи, регламентирани от Преданието на Църквата, са разгледани във връзка с теми и сюжети, включени в регистрите на отделните функционални пространства на храмовете,** които се отнасят до основната Евхаристийна тема в олтара, до сюжети с исторически и догматически характер като Вселенските събори, както и такива от менологиите. Базирайки се на литургичния характер на живописата, дисертантът разглежда образите като част от общата иконографска програма на съответните храмове, с което убедително защитава тезите си. Сравнителните таблици в Приложението за паметници, създадени в един и същ период, визуализират включените изображения на римски папи и други светители, заедно с датите от църковния календар, на които се чества тяхната памет. Така читателят лесно може да се ориентира за светците, при които липсва сигнатура за катедрите, към които принадлежат, но в текста е допуснато и аргументирано защитено идентифицирането на техните образи.

Трето. **Поставената в настоящия труд проблематика е основа за бъдещи проучвания в редица области на хуманитарните науки, не само от гледна точка на историята и изкуствознанието, но и на философията и в частност на теологията.** В Каталога и Илюстрациите към текста прецизно е подбран и подреден визуален материал, без който подобно изследване не може да бъде проведено. Освен, че е необходим в хода на работата, представлява база данни, която ще послужи за бъдещи проучвания в споменатите по-горе научни области.

3. Заключение

Предвид изложеното до тук, подчертавам приносния характер на представения дисертационен труд и **убедено** предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на Тереза Бачева, в научна област: 8. Изкуства, професионално направление: 8.1 Теория на изкуствата.

19 май 2023 г.

проф. д-р Миглена Прашкова